

Reus amb ulls de dona

El Círcol, dilluns 4 de març de 2024

Salutacions, agraïment per haver-me convidat a parlar per primer cop com a alcaldessa en aquest espai de referència, seu de l'entitat cultural i social degana de la ciutat amb més de 170 anys d'història. Especialment, voldria agrair que m'hàgiu convidat a parlar en l'avinentsa de la celebració del 8 de març. Com diu el títol de la xerrada, vull parlar de la ciutat amb ulls de dona. Una visió no tan sols en femení sinó també feminista que estic segura que comparteixo amb moltes altres persones, reusenques i reusencs, homes i dones que, cadascú des del seu espai particular d'activitat, treballen per la ciutat.

En el meu cas, assumint les responsabilitats de ser al capdavant de l'equip de govern municipal.

El 17 de juny vaig assumir el càrrec d'alcaldesa, la primera en la història de la ciutat: fita en un camí iniciat el 1979, amb la recuperació dels ajuntaments democràtics, que ha estat possible amb l'esforç continuat de moltes persones que m'ha precedit i acompanyat en el marc d'un procés de transformació de la manera de governar: des de la proximitat a les persones i des d'una visió àmplia de la realitat.

Vull parlar des d'aquesta posició, la que ocupo com a alcaldessa, de per què és, molt més enllà que ho sigui jo com a persona amb noms i cognoms, una fita col·lectiva, i de per què és essencial que el significat que aquesta fita representa s'assoleixi en tots els àmbits de treball en què es prenen decisions sobre la nostra realitat i el nostre futur.

Per exemple, en l'àmbit de la ciència: m'hi estendré amb una mica més de detall perquè és l'àmbit professional d'on provinc i és també un espai de treball prioritari per al govern de la ciutat, tal com queda reflectit al Pla d'Acció Municipal: l'eix de Ciència, innovació i creixement econòmic és un espai de treball fonamental per posicionar la ciutat en un context econòmic canviant, marcat per la internacionalització dels mercats, l'evolució dels hàbits de consum i els canvis tecnològics. En parlarem.

Abans d'entrar en matèria, els faré una pregunta:

Qui es considera feminista?

Qui es considera masclista?

Qui cap de les dues coses?

Al final de la meua xerrada confio que tothom vegi que hagi de ser feminista.

Primer voldria encetar l'apartat sobre política municipal.

No fa pas tant que les dones poden votar. Encara no s'han celebrat els cent anys.

El dret al vot de les dones a Espanya va ser reconegut per primer cop l'1 d'octubre de 1931 (gràcies a la lluita de la diputada Clara Campoamor). La primera vegada però que es va exercir el vot femení va ser dos anys després, a les eleccions generals de novembre de 1933. Amb la guerra civil i la dictadura, aquest dret es va tornar a limitar i no va ser fins l'inici de la Transició que es va tornar a recuperar i va ser blindat a l'actual Constitució de 1978.

Alcaldessa

En el seu llibre "Amb veu de dona", publicat el 2015, la periodista i historiadora Isabel Martínez repassa la presència de les dones als consistoris democràtics reusencs del període 1979-2015, i les aportacions que, especialment des dels espais de govern, han fet les dones a l'acció municipal.

El camí recorregut des del 1979 fins avui és enorme: en el primer mandat municipal de la represa democràtica, de 1979 a 1983, només 2 dones van ser regidores, i en moments diferents del mandat; en el mandat actual, hi trobem 13 dones i 14 homes; un mandat en què a més d'haver-hi una dona al capdavant de l'alcaldia les sis tinences d'alcaldia estan repartides a parts iguals entre homes i dones.

No faré el repàs exhaustiu de la composició dels consistoris que s'han succeït entre el 1979 i el 2023, però sí que voldria recordar alguns fites dels projectes que les dones han impulsat des dels espais de govern municipal:

- **Maria Tarragó Artells**, la primera dona regidora amb responsabilitats de govern en el primer mandat democràtic, sobre Arxius i Museus. En aquells moments en què tot estava per fer, la seva gestió va ser fonamental per a l'inici de dos projectes de pes: la creació del Consorci del Teatre Fortuny i el futur de l'edifici del Banc d'Espanya.

- **Misericòrdia Vallès**, referent indiscutible de compromís amb la ciutat i de treball rigorós i amb visió de futur en moments on les demandes de servei públic eren moltes. L'aposta per l'educació pública de qualitat, per acostar la cultura tradicional als infants i recuperar la festa major, el projecte de l'IMFE Mas Carandell, la creació d'un model d'atenció ciutadana proper i de qualitat i l'assumpció de responsabilitats municipals noves en el seu moment com les de Medi Ambient, s'han anat succeint en una trajectòria política llarga i emblemàtica. Primera dona en el càrrec de tinenta d'alcalde, va ser també la primera diputada provincial, i síndica de greuges municipal.

- **Lídia Martorell**. També amb una llarga trajectòria, amb responsabilitats en els anys durs de la dècada dels 80 al capdavant de serveis socials, treball i planificació familiar, va encarar una reivindicació històrica del col·lectiu feminista que amb els anys va donar lloc a la creació d'un centre de planificació familiar dins la xarxa de la sanitat pública. També, a la dècada 90, responsable

d'una pàgina brillant en la història de la ciutat com la celebració dels Specials Olímpics.

- **Rosa Just:** primera dona cap de llista d'una formació amb representació municipal (Unió de Progrés Municipal), regidora d'Esports i Foment també a finals dels 80, impulsora, entre altres, del programa encara avui vigent Cap nen sense saber nedar o del Consell Econòmic i Social que obria ja camí cap al que anys més tard seria REDESSA.

- Dones regidores que van ser referent per a les que, ja al s. XXI, van afrontar nous reptes, com el problema de la violència contra les dones i també la necessitat de recuperar la memòria històrica de les dones de la ciutat. La creació del SINASS, el servei d'atenció a les persones maltractades i el cicle de debats Dona i Ciutat van ser alguns dels projectes impulsats per **Pilar López** en aquest context.

- **Carme Miralles**, tot i que no acabaria el mandat, va ser en aquells anys la primera dona al capdavant d'una àrea tan potent com la de Serveis Territorials, que aplegava arquitectura, urbanisme, mobilitat, enginyeria, medi ambient i contractació d'obra pública.

- **Empar Pont**, un altre dels noms amb una llarga trajectòria de treball des del govern municipal, cap de llista del seu partit, tinenta d'alcalde i regidora de govern assumint responsabilitats diverses, des de Cultura i Política Lingüística fins a Medi Ambient, des d'on va impulsar projectes tan decisius com l'Agenda 21 o el desplegament de la xarxa d'escoles bressol municipal.

- **Misericòrdia Dosaiguas**, responsable de la primera regidoria de Polítiques d'Igualtat, deslligada ja de Benestar, que va institucionalitzar la celebració del Dia de la Dona Treballadora i del Dia contra la Violència envers les Dones. En sintonia amb la regidoria de Serveis Socials, amb **Fina Lozano** al capdavant, va donar impuls a l'atenció a les dones en situació de violència. Una atenció que uns anys més tard es va ampliar amb el primer protocol d'actuació en casos de violència contra les dones, amb **Rosa Garrido** com a titular llavors de la regidoria de Serveis Socials, treballant en coordinació amb la regidora **Teresa Vallverdú**, que va dur a port el projecte de creació del Casal de les Dones, i va ser també responsable del Projecte Educatiu de Ciutat.

- **Alícia Alegret**, que el 2011 va esdevenir primera tinenta d'alcalde i responsable de regidories com Guàrdia Urbana o Promoció de Ciutat. **Teresa Gomis**, que va liderar l'àrea de coordinació i organització municipal en uns anys marcats també per la crisi econòmica, amb **Montserrat Vilella** al capdavant de l'àrea de Benestar Social que va haver de buscar respostes a noves situacions de vulnerabilitat.

- I molts altres noms que no vull deixar-me: com els de **Teresa Pallarès** i **Montserrat Caelles**, que han projectat la ciutat en aparadors turístics i d'innovació. **Mariluz Caballero**, al capdavant per primer cop d'una regidoria com la d'Hisenda; **Montserrat Flores**, liderant les polítiques de transparència i

de participació ciutadana, i projectes TIC. **Marina Berasetegui**, seguint l'estela de Carme Miralles al capdavant d'urbanisme i habitatge.

Dolors Vázquez, assumint els reptes de la nova mobilitat i la seguretat ciutadana. Les companyes **Anabel Martínez i Mar Escoda**, avui al capdavant de les regidories de Serveis a les Persones i Drets Socials, i Relacions Ciutadanes, i **Pilar López**, avui regidora d'Educació i Ciutadania.

- I, evidentment, **Noemí Llauradó**, responsable avui de la gran àrea de Projectió de Ciutat i primera dona a assumir la presidència de la Diputació de Tarragona.

- **M. Dolors Sardà, Àngela Tello, Martina Garcia, Pilar Pérez, M. Dolors Compte, Misericòrdia Bonfill, Montserrat Duch...** I també una llarga llista de regidores que, des de l'oposició, han treballat en favor de la ciutat d'una manera intensa i compromesa. Com **Assumpció Cuadrada Ornos**, regidora del primer mandat democràtic, sempre disposada a col·laborar, sobretot en temes socials, que el 1994 va rebre la Medalla de Ciutat en reconeixement a la seva tasca. O la companya **Carmina Pozuelo**, que fins al darrer moment va ser exemple de compromís amb els grans temes de ciutat.

La tasca que les dones han fet, hem fet i fem des dels espais de participació política, des dels càrrecs de govern, ha estat intensa i fecunda, i ha contribuït a eixamplar la capacitat del nostre ajuntament de donar serveis públics de qualitat en tots els àmbits, molt per sobre de les obligacions que la llei assigna a les administracions locals.

En els 45 anys que ens separen del 1979, és evident que les coses han canviat, i que la presència de les dones en àmbits de decisió, la seva capacitat de veure la ciutat "des d'un altre lloc" i enfocar les problemàtiques reals ha estat decisiva per fer possible la transformació que la ciutat ha experimentat.

Però potser no tot és tan positiu com sembla. Tornem al 28M, i ampliem la mirada al conjunt de Catalunya: en relació a les eleccions anteriors, ha augmentat la presència de regidores als ajuntaments, però encara s'està lluny de la paritat en el primer lloc de la representació municipal. **Als ajuntaments catalans hi ha 261 alcaldesses i 686 alcaldes: un 27,6% enfront el 72,4%.**

Els municipis amb alcaldessa no arriben a un de cada tres. Fa quatre anys no arribaven a un de cada quatre. Pel que fa a les deu ciutats de més de 100.000 habitants, hi ha quatre alcaldesses: a l'Hospitalet de Llobregat, a Sabadell, a Santa Coloma de Gramanet i a Reus.

Malgrat les quotes i les llistes cremallera, que han estat i són encara eines necessàries per capgirar una situació de partida del tot desequilibrada, **encara hi ha camí per córrer i moltes altres fites a assolir.** No, i vull insistir en això, per una qüestió de quotes, sinó perquè per donar respostes efectives i eficaces als reptes que tenim plantejats com a ciutat i com a societat ens cal

una perspectiva àmplia i diversa, on totes les veus i totes les mirades són necessàries i imprescindibles.

I per això és urgent orientar les decisions a l'eliminació de desigualtats i la generació d'oportunitats des de plantejaments de justícia i equitat.

M'hi estendré una mica més en endavant. Ara voldria obrir la segona part d'aquesta xerrada i parlar de la presència de les dones a la ciència.

Dones i ciència

Començaré amb unes dades que en el marc de la celebració el passat 11 de febrer del dia de la Dona i la Nena en la ciència va publicar l'Institut de Salut Global de Barcelona:

- 1. Les dones constitueixen només un 28% del total del personal investigador el món**
2. Les investigadores continuen subrepresentades en la recerca i el desenvolupament en totes les regions del món.
- 3. Només 1 de cada 5 països ha aconseguit la paritat de gènere**, és a dir, que entre el 45 i el 55% del seu personal investigador són dones
4. A l'Estat espanyol, el nombre de dones continua sent menor a mesura que s'ascendeix en la carrera científica. Entre estudiants de doctorat, 5 de cada 10 són dones; entre els llocs de direcció, només 2 de cada 10 són dones; hi ha doncs, un sostre de vidre evident.
- 5. Només un 7% de les noies de 15 anys a Espanya vol dedicar-se a professions tècniques, percentatge que es triplica en el cas dels nois.** Hi ha múltiples barreres perquè les dones escullin i desenvolupin una carrera científica: estereotips i prejudicis que afronten les nenes, major càrregues familiars, etc.
- 6. Només el 3% dels Nobel de ciències s'han concedit a dones** des de la creació dels guardons el 1901.
7. El problema és tan evident que l'espai europeu de recerca ha identificat la igualtat de gènere com 1 de les seves 5 màximes prioritats.

En el marc també de la celebració del Dia de la dona i la nena en la ciència, l'espai de la FiraReus va acollir el 9 de febrer una jornada en què van poder sentir la conferència de la investigadora i divulgadora científica **Àurea Rodríguez**, i les intervencions d'una taula rodona conduïda per la periodista **Eva Hidalgo** en què van participar doctores de diferents facultats de la Universitat Rovira i Virgili: la degana de la Facultat d'Economia i Empresa, Dra. **Victoria Sánchez**, la responsable d'Ensenyament en Nutrició Humana i Dietètica, Dra. **Nancy Babio**, la directora de la unitat de Ciències Òmiques d'Eurecat, **Núria Canela**, la professora de l'Escola Tècnica Superior d'Arquitectura, **Cèlia Mallafré** i la professora de Física i Química de l'Institut Josep Tapiró, **Montse Vidal**.

En les diferents intervencions es va aprofundir en aquestes i moltes altres dades. Per exemple, la regidora Pilar López va donar algunes dades sobre la tria

d'especialitats de formació entre l'alumnat de la ciutat el curs 2023-2024 que són força il·lustratives:

- **Batxillerat científic: 51,16% nois, 48% noies**
- **FP de Cicle mitjà i superior: només un 1,19% de noies en especialitats relacionades amb electricitat, 7,5% en mecànica, 14% en informàtica**
- **50% de presència de noies en cicles relacionats amb la seguretat i el medi ambient**
- **22% de nois en especialitats relacionades amb la imatge personal. 14% en sanitat**

Darrera d'aquestes dades hi ha, és evident, un seguit d'estereotips, condicionants socials i culturals, econòmics, socials. I la lluita contracorrent de moltes nenes amb vocació: històries amb noms i cognoms que en alguns casos han estat històries d'èxit i han permès obrir camí per a altres dones, i que en altres casos han esdevingut històries de fracàs, perquè les protagonistes han hagut de llençar la tovallola davant les dificultats o perquè han exhaurit la confiança en elles mateixes.

En l'àmbit de la ciència i de les professions tecnològiques, les especialitats STEM, calen lideratges, referents. I per trobar-los, perquè siguin un exemple a seguir per a les dones i noies d'avui, en molts casos només cal rescatar-les de l'oblit. Perquè no és que no n'hi hagi: és que no hi son, o hi son per sota o per darrere dels referents masculins. Per exemple, sabeu qui va ser la primera doctorand de medicina de l'estat? Doncs va ser una reusenca, **Martina Castell**.

Cal també trencar sostres de vidre: en alguns àmbits, per exemple en professions relacionades amb les cures i la salut, les dones tenen molta presència, però aquesta presència disminueix a mesura que ascendim en la piràmide de responsabilitat. Un desequilibri evident, que trobem en el món de la ciència, en el percentatge de docents a les facultats, per exemple, o al capdavant d'una càtedra. I que amaga una altra realitat que explica per què de vegades les dones llencem la tovallola: perquè si ets dona i tens un càrrec, has de demostrar que en saps molt més que un home, a qui se li reconeix la vàlua per descomptat.

Més dades del 2023, ara pel que fa a percentatges de dones directives a l'estat per comunitats: Madrid, 40%; Andalusia, 35%, Galícia, 33%; Catalunya, 31%. I entre aquests percentatge de dones directives, moltes ho eren en àmbits tradicionalment feminitzats, com el de la gestió de RRHH o el d'administració.

És evident que al mateix temps que ens hem d'enorgullir de les fites que hem aconseguit, hem de ser conscients del camí que ens queda per recórrer, i sobretot de la necessitat que hi avancem sense dilacions. No perquè la paritat sigui un objectiu en si mateix, com si l'equilibri numèric fos ja suficient: la paritat és un indicador que la visió col·lectiva que tenim de la realitat està

construïdes des de la diversitat, des de la summa de perspectives diferents que ens permeten, des de la suma, tenir una visió més rica del món on vivim i, per tant, poder atendre i donar resposta als temes que afecten la vida d'elles persones, totes, sense categories ni distincions.

Paritat i feminisme

Per això és absolutament necessari assolir una major presència de dones en els espais de representació i de decisió: per construir aquesta perspectiva bastida sobre la complexitat i la diversitat, un espai d'acció col·lectiva que les dones, des del feminisme, des de la reivindicació de la diferència, hem estat pioneres a impulsar.

El repte de la tecnologia, el de la IA, és un exemple clar de la necessitat d'articular aquesta mirada àmplia, sobre el present i també enfocant a escenaris de futur. Ens ho acostava també fa uns dies **Àurea Rodríguez** a Fira Reus. Com he dit, és investigadora i divulgadora en temes d'innovació i digitalització i el 2023 va ser reconeguda amb un dels premis DonaTIC, juntament amb altres professionals de referència com **Conxi Pérez Andreu**, enginyera informàtica i especialista en IA, dona referent en el món del videojoc, compromesa amb la promoció de les dones en l'àmbit TIC des de l'associació Women Angels for STEAM. O **Mireia Colina Fatjó**, enginyera de telecomunicacions, amb 20 anys d'experiència en el sector espacial, fundadora del capítol local de Barcelona de Women in Aerospace Europe, que té com a objectiu promoure el talent en el sector aeroespacial. Com veieu, de dones referents en tenim, i moltes, però cal que siguin més conegudes, que tinguin més presència i projecció.

Com ens explicava l'Àurea a propòsit de la IA, els algoritmes es fan a partir de les dades existents, les que des de fa anys circulen per internet i per les xarxes socials, uns espais de projecció on les dones, com en la vida real, sovint queden en segon terme. I si les dones no hi son, o hi son poc, o hi apareixen des de perspectives esbiaixades, els algoritmes no les tenen en compte tant com caldria a l'hora de construir aquesta nova realitat. Perquè la IA pren decisions automàtiques a partir de dades, i amb aquestes decisions està transformant moltes de les nostres parcel·les d'activitat professional i fins i tot la nostra manera de viure.

Per tant, **hem de forçar tots els mecanismes que tinguem a l'abast perquè la tasca de les dones, les seves contribucions diàries a la dinàmica col·lectiva, tinguin espais de projecció i siguin visibles.** Novament, es tracta d'orientar les decisions des de criteris d'igualtat d'oportunitats i d'equitat, amb voluntat de promoure el talent i no perdre recursos valuosos per avançar en el desplegament de nous projectes, de noves aplicacions tecnològiques i sobretot de nous horitzons de progrés col·lectiu. Perquè la tecnologia, per ella mateixa, no té cap valor: en té si el seu ús incideix en la millora de les oportunitats de desenvolupament de les persones: de manera individual, associada a projectes de vida personals, i de manera

col·lectiva, millorant els estàndards de qualitat i benestar i obrint nous camins de superació i desenvolupament.

Davant dels reptes que tenim plantejats a escala planetària: els que arrosseguem des del començament dels segles (la fam, la injustícia, les desigualtats nord-sud, etc.) i els que ens arriben amb el canvi climàtic, necessitem tot el talent i tota la capacitat de reflexió i de creació de què siguem capaços com a éssers humans.

Per això necessitem que més dones, avui i en els propers anys, s'incorporin a la presa de decisions, necessitem trencar definitivament sostres de vidre, i obrir encara més camins a la innovació: perquè ser dona és una manera de ser al món, i per tant de contribuir, des d'aquest lloc, al coneixement. Un coneixement que durant molts segles ha estat construït des de la mirada patriarcal, i que per tant ha encarat els reptes des d'una única posició, amb tots els biaixos i limitacions que això suposa.

Ens cal deixar enrere aquests biaixos i abordar els espais de reflexió, treball i especulació des d'un altre lloc, divers, compromès, engrescador. Una manera nova de mirar que pot oferir un enfocament nou a molts temes i trobar noves respostes. I canviar també metodologies de treball, relacions entre professionals i maneres de treballar i de conèixer. Fa ja molts anys que es parla dels canvis en els models de lideratge que s'han anat definint a partir de la incorporació de les dones al món del treball, formes de lideratge marcades per la sororitat, lluny de les jerarquies de poder que durant molts anys han marcat estils de lideratge que avui són massa rígids i massa poc resilients.

Aquest és el repte i la gran oportunitat que tenim al davant, en el món de la política, de la ciència i també en molts altres, on les dones estem cridades a fer aportacions valuoses que ens permetin avançar com a societat.

Hem de trobar maneres de fer-ho. En el cas de la política, com he dit, és evident que l'establiment de quotes ha estat una eina valuosa per impulsar els canvis. Una eina discutible, però necessària per donar un tomb a una situació de partida del tot injusta, i que ha donat els seus fruits i ha permès normalitzar uns espais que sense aquests imperatius no serien els mateixos.

És evident, i totes i tots hi estem d'acord, que el que ha de comptar és el talent, i la capacitat de cadascú, al marge del gènere. Però és també evident que perquè això pugui ser possible cal que homes i dones tinguin les mateixes oportunitats i el mateix horitzó d'expectatives en relació al seu desenvolupament professional.

Un exemple: tornem al món de la ciència, al fet que les dones investigadores compten amb menys possibilitats d'ascens i pitjor condicions salarials que els homes. De vegades això és així perquè les pròpies investigadores tenen una percepció negativa de les seves capacitats a l'hora d'assumir grans reptes: és el que es coneix com a síndrome de la impostora (segons el STEM Women Report,

el 57% de les graduades de ciències, tecnologia, enginyeries i matemàtiques l'havia experimentat el 2021).

Per tant, hem de treballar per deixar enrere aquestes motxilles i aconseguir que la tria de perfils professionals a les empreses, la definició socials de rols per a homes i dones i les expectatives de futur es construeixin des de la igualtat.

Des de Reus, volem avançar en aquesta direcció, estem avançant en aquesta direcció. Des de l'equip de govern municipal, un equip de govern divers, amb voluntat de sumar, aquest és el nostre compromís. I el meu en primer lloc com a alcaldessa, conscient del gruix de la representació que assumeixo en l'exercici del càrrec, de l'esforç de totes les dones i també els homes que han fet possible que una dona per primer cop sigui al capdavant de govern de la ciutat.

Les darreres paraules d'aquesta intervenció són, doncs, per reconèixer i agrair aquest treball col·lectiu, en el qual podeu tenir la seguretat que m'hi deixaré la pell per projectar-lo encara molt més enllà.

Moltes gràcies a totes i a tots per la vostra atenció, moltes gràcies, especialment, a la presidenta **Patricia Terradellas**, primera dona al capdavant del Círcol, i per tant també un referent potent per a les dones de la ciutat.